

УДК 378.018.8:364-051]:376(043.3)

ТАРАН Альона Михайлівна –
аспірант факультету соціальної та психологічної освіти
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
ORCID ID 0000-0002-2664-0335
e-mail: zavalko.alena@ukr.net

САМОРОЗВИТОК МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЯК ВАЖЛИВА ПЕДАГОГІЧНА УМОВА ЇХНЬОГО ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Соціальний розвиток у ХХІ ст. супроводжується в більшості країн світу нагромадженням гострих проблем життєдіяльності людей і пошуками шляхів та можливостей їх розв'язання.

Соціальна робота – унікальний вид професійної діяльності зі створення соціальних умов для поліпшення умов життя окремої особистості, підвищення добробуту народу. Як вид професійної діяльності соціальна робота сформувалася на базі системи соціального захисту населення, освіти, охорони здоров'я, соціальних служб для молоді, спеціалізованих закладів і установ. Соціальна робота невідривна від суспільства і спрямована на усі його проблемні прошарки.

Тому необхідність у соціальній роботі існуватиме доки існує суспільство, навіть за найвищого його розквіту, не кажучи вже за суспільство у кризовій ситуації.

Одним із перших в Україні на початку 90-х років ХХ ст. спробував методологічно обґрунтувати соціальну роботу донецький дослідник В. Сидоров. Він визначив соціальну роботу як «професійну роботу з надання допомоги особі, сім'ї, різним віковим і соціальним групам (клієнтам) у розв'язанні їхніх психолого-педагогічних, медичних, правових, економічних та інших проблем; вона реалізується у взаємодії клієнта та спеціалістів з метою поліпшення чи відновлення здатності перших до життєдіяльності» [23, с. 4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери досліджували Л. Віннікова, Ю. Галагузова, Л. Міщик, Н. Микитенко та ін. Зокрема, Р. Вайнола, І. Вачков розкривали значення особистісного розвитку майбутнього соціального працівника в процесі його професійної підготовки; В. Демчук, І. Зязюн, С. Когут вивчали систему професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери; В. Буряк, М. Соловей досліджували основні умови готовності студентів до самоосвіти у закладах вищої освіти. Удосконалення професійної діяльності шляхом самоосвіти вивчали С. Вершловський, М. Поташник, В. Сласт'юнін.

Питання самоосвіти та саморозвитку соціальних працівників у сучасній науковій літературі відображено недостатньо. Вона аналізується як один із компонентів професійної компетентності соціальних працівників у дослідженнях таких науковців, як Т. Семигіна, А. Капська, О. Карпенко, М. Лукашевич, М. Фірсов, Т. Лифанова, А. Кадушін та інших. А також в контексті особистісно-професійного розвитку соціальних працівників, який висвітлюється в дослідженнях А. Бойко, Н. Бондаренко, І. Григи, Н. Кабаченко, А. Капської, О. Карпенко, І. Миговича, Т. Семигіної, Є. Холостової та ін.

Мета статті: – розкрити зміст та сутність поняття «саморозвиток» та його вплив на процес професійного становлення майбутніх соціальних працівників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оптимізація процесу професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи в умовах інклюзивної освіти засобами тренінгових технологій – це складний і багатоетапний процес, що потребує створення відповідного інклюзивного середовища та належної організації навчального процесу у ЗВО.

Педагогічні умови підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи в умовах інклюзивної освіти засобами тренінгових технологій впливають із аналізу компонентів, критеріїв і рівнів сформованості означеної компетентності, що дає змогу виокремити деякі конкретні шляхи, технології формування компетентного фахівця.

На основі аналізу наукової літератури, результатів констатувального етапу педагогічного експерименту було визначено педагогічні умови, які, на нашу думку, сприятимуть ефективності підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи в умовах інклюзивної освіти засобами тренінгових технологій. До таких умов ми відносимо: стимулювання саморозвитку майбутніх соціальних працівників; створення у ЗВО інклюзивного середовища, спрямованого на позитивне спілкування в підсистемах «студент – студент», «студент – викладач», «студент – учитель», «студент – учень»;

впровадження системи тренінгових занять у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників.

Для обґрунтування визначених нами педагогічних умов підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи в умовах інклюзивної освіти засобами тренінгових технологій пропонуємо охарактеризувати поняття «умова», «педагогічна умова» та «педагогічна умова підготовки»

У наукових джерелах спостерігаємо різні трактування поняття «умова». Так, «Новий тлумачний словник» пояснює лексему «умова» як необхідну обставину, що робить можливим здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь» [18, с. 868].

У словниках з освіти та педагогіки «умова» визначається як сукупність змінних природних, соціальних, зовнішніх та внутрішніх факторів, що впливають на фізичний, психічний, моральний розвиток особистості, її поведінку; виховання і навчання, формування особистості [21].

У «Філософському енциклопедичному словнику» (за редакцією Л. Ільчова) зазначено: «умова – філософська категорія, у якій відображаються універсальні ставлення речі до тих чинників, завдяки яким вона виникає та існує. Завдяки наявності відповідних умов, властивості речей переходять із можливості в дійсність» [28, с. 48].

Питання про педагогічні умови розглядаються багатьма дослідниками. Наприклад, Н. Єрошина визначає умови як сукупність соціально-педагогічних і дидактичних фактів, які впливають на навчальний процес, дозволяють керувати ним, вести цей процес раціонально, відповідно до предметного змісту із застосуванням ефективних форм, методів, прийомів [7].

На нашу думку, у С. Висоцького вдалим є психолого-педагогічне визначення «умови» як сукупності об'єктивних можливостей змісту навчання, методів, організаційних засобів його здійснення, коли забезпечується успішне вирішення поставленого педагогічного завдання. У цьому контексті умови виступають у ролі динамічного регулятора інформаційних, особистісних, психологічних і педагогічних факторів навчання [5].

В. Манько педагогічні умови визначає як взаємозв'язану сукупність внутрішніх параметрів та зовнішніх характеристик функціонування, що забезпечує високу результативність навчального процесу і відповідає психолого-педагогічним критеріям оптимальності [16].

Як стверджує О. Братанич, педагогічні умови – це сукупність об'єктивних можливостей змісту, методів, організаційних

форм і матеріальних можливостей здійснення педагогічного процесу, що забезпечує успішне досягнення поставленої мети [2].

Педагогічні умови саме професійної підготовки В. Стасюк визначає як обставини, від яких залежить та відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групою людей. Науковець досліджував педагогічні умови, що сприяють вдосконаленню професійної підготовки фахівців серед яких зазначив: організацію і спрямування педагогічного процесу на формування та розвиток професійної готовності; застосування особистісно-орієнтованого підходу і створення особистісно-орієнтованих взаємовідносин; ліквідація дублювання змісту навчання, шляхом удосконалення та максимального розвитку міжпредметних зв'язків; використання віртуальних методів навчання із застосуванням інформаційних технологій [24].

Дослідником Н. Житник визначено і досліджено педагогічні умови, що забезпечують якісну професійну підготовку фахівців, а саме: реалізацію змісту освіти; методичне забезпечення навчально-виховного процесу; впровадження інноваційних навчальних технологій; забезпечення особисто-орієнтованого підходу в організації навчання; стан виховної роботи у вищій школі; професійну майстерність викладачів [8].

В. Поліщук зазначає, що необхідною умовою реалізації професійної підготовки, що забезпечує можливість переходу фахівця на вищий рівень професійної компетентності є неперервність, яка функціонує через систему професійної підготовки соціальних педагогів, що передбачає допрофесійну підготовку (допрофесійне навчання, професійний відбір), різнорівневе професійно-педагогічне навчання у вищому навчальному закладі (молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр), післядипломну освіту (самоосвіта, підвищення кваліфікації, оволодіння спеціалізаціями) [20].

Вище наведені визначення дають можливість дійти узагальненого твердження, що «педагогічні умови» – це детермінанти, що забезпечують процес формування знань, умінь і навичок.

Узагальнюючи погляди дослідників, ми розглядатимемо «педагогічну умову підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи в умовах інклюзивної освіти засобами тренінгових технологій» як необхідну обставину, а саме систему взаємопов'язаних психолого-педагогічних і практичних дій, спрямованих на організацію інклюзивного освітнього середовища засобами тренінгу, що сприяють активному процесу професійної підготовки майбутніх фахівців

соціальної роботи та оволодіння ними необхідних фахових навичок для роботи з особами з особливими освітніми потребами.

Метою української системи навчання й виховання є створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості, формування покоління, здатних навчатися впродовж життя. Особливого значення такий підхід набуває під час формування особистості майбутнього соціального працівника, який в подальшому буде впливати на формування особистості вихованців.

Концепція розвитку педагогічної освіти України (проект 2018 рік) визначила своєю метою «формування фахівця, який здатний розвивати особистість дитини і зорієнтований на особистісний та професійний саморозвиток і готовий працювати творчо в закладах освіти різного типу». Тому особливого значення в наш час набуває проблема самоосвіти педагогів, спрямована саме на їхній професійний саморозвиток [22].

Закон України «Про соціальні послуги» 2003 рік визначає, що соціальний працівник – це професійно підготовлений фахівець, який має необхідну кваліфікацію у сфері соціальної роботи і надає соціальні послуги [10].

Нині соціальна сфера потребує висококваліфікованого фахівця: енергійного, творчого, здатного до швидкої адаптації в нових умовах, викликаних змінами у суспільстві, які ефективно вирішують нестандартні проблеми, а це в свою чергу передбачає безперервну освіту; становлення особистості в процесі особистісного саморозвитку, самореалізації, самоосвіти й самоствердження як в професійній кар'єрі так й життєдіяльності, а також створення умов для самовдосконалення особистості.

Розвиток соціальної роботи в Україні ставить перед викладачами закладів вищої освіти завдання: поряд із формуванням у студентів соціологічного мислення, забезпечення їх фундаментальною теоретичною і широкою практичною підготовкою в галузі різних напрямків соціальної допомоги, необхідно здійснювати спеціальну підготовку майбутніх фахівців до виконання професійних функцій. Адже професійна діяльність соціальних працівників спрямована не тільки на задоволення потреб і вирішення проблем клієнтів, а й на підготовку клієнта до самостійного вирішення особистих проблем; надання інформації про альтернативні можливості, відносні переваги та недоліки способів дій.

Концепція соціальної роботи є новаторською для України, так само як і професія соціального працівника. Тому проблема підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери потребує інноваційного

підходу до організації навчання студентів у закладі вищої освіти.

Рівень якості підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери виходять на новий рівень, тобто збільшення вимог до професійної діяльності майбутніх соціальних педагогів вимагає підвищення їхнього професіоналізму. В умовах інноваційного розвитку суспільства основним показником отримання вищої освіти є не просто формування випускника професіонала, але й розвиненої особистості, творчої індивідуальності. Гарантією та підтримкою виконання цих завдань виступають Закони України «Про освіту» (2017 рік) [13], «Про вищу освіту» (2014 рік, зі змінами) [12], Державна національна програма «Освіта (Україна ХХІ століття)» (1996 рік, зі змінами) [6], Національна доктрина розвитку освіти України (2002 рік) [17], Закон України «Про соціальні послуги» (2002 рік, зі змінами) [10], «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (1993 рік, зі змінами) [11], «Про охорону дитинства» (2001 рік, зі змінами) [9] та інші.

Навчання майбутніх фахівців соціальної сфери обов'язково передбачає окрім академічного компоненту (володіння науковими знаннями), обов'язкове формування особистих психологічних якостей і рис, які відповідають вимогам професії, а також вміння контактувати, вести переговори, захищати інтереси клієнтів, співпрацювати з представниками суміжних професій, бути формальним і неформальним лідером [20].

Отримання відповідних знань, умінь та навичок у процесі освіти та подальшої професійної діяльності не є запорукою підтримання високого рівня професійної компетентності. Тому необхідним елементом, який відповідає сучасним вимогам ринку праці, а також професійного та особистісного зростання – є розвиток потреби до саморозвитку та самоосвіти в процесі навчання у закладах вищої освіти. При цьому слід зауважити, що особливого змісту поняття «саморозвиток» та «самоосвіта» набувають саме тоді, коли йдеться про групу професій «людина–людина», до яких і належить професія соціального працівника [3].

Самоосвіта – це процес, який забезпечує безперервність підвищення освітнього рівня та розширення інформаційного поля працівників, покращення якості та підняття рівня їхньої компетентності та професіоналізму, що пов'язаний з розвитком особистості, який триває впродовж всього життя. Враховуючи зазначене вище, можна констатувати тісний зв'язок поняття «саморозвиток» із поняттям «самоосвіта»; самоосвіту при цьому слід розуміти як один з методів його здійснення. Професійний саморозвиток, відповідно, – це

процес засвоєння дійсності, саморозвиток особистості у контексті та під впливом професійної діяльності [1; 3].

Поняття «професійний саморозвиток» є одним із центральних у педагогіці та психології і визначається як складний еволюційний поступ, у ході якого відбуваються прогресивні й регресивні інтелектуальні, особистісні, поведінкові, діяльнісні зміни в самій людині. Зокрема за Л. Виготським «розвиток є неперервним процесом саморуку, що характеризується передусім постійним виникненням утворенням нового, чого не було на попередніх етапах» [4].

Проблемі професійного саморозвитку соціальних працівників присвячено низку дисертаційних досліджень в Україні [1].

Так, у дисертаційному дослідженні Т. Стрільєвич [25] професійний саморозвиток аналізує як свідомий процес особистісного становлення з метою ефективної самореалізації на основі значущих прагнень та зовнішніх впливів. Ми також погоджуємося з думкою І. Ігнацевич, що професійний розвиток майбутнього фахівця можна розглядати як свідомий, цілеспрямований процес підвищення рівня своєї професійної компетентності й розвитку професійно значущих якостей відповідно до зовнішніх соціальних вимог, умов професійної діяльності та власної програми розвитку Автор наголошує на тому, що не існує меж професійного саморозвитку, оскільки цей процес динамічний, діалектичний і зумовлений новими цілями й вимогами, які з'являються відповідно до змін стандартів професійної діяльності, ідеальних уявлень про сенс, зміст, форми і методи професійної діяльності [14].

А. Бистрюкова виділяє структуру професійного саморозвитку майбутнього фахівця, яка складається із особистісних якостей та сукупністю видів компетенцій, становлення яких відбувається послідовно – засвоєні на етапі самовизначення студента способи самоорганізації на подальших етапах забезпечують самореалізацію спеціаліста як професіонала. Вона також виділяє зовнішні й внутрішні чинники, умови сприяння формуванню готовності до професійного саморозвитку в майбутніх фахівців [1].

Учені визначають професійний розвиток особистості як «неперервний, динамічний процес залучення до професій, професійної реалізації та самореалізації, під час якого відбувається якісне вдосконалення особистості як суб'єкта – представника певної професії» і поряд із цим по відношенню до підготовки майбутніх соціальних педагогів вона трактує це поняття як «сукупність соціального, професійного та особистісно-морального розвитку майбутнього фахівця у сприятливих

умовах технологічного та науково-методичного забезпечення підготовки в освітньому середовищі вищого навчального закладу» [3, с. 16].

Професійний розвиток педагогічного працівника – це свідомий, цілеспрямований процес підвищення рівня своєї професійної компетентності й розвитку професійно значущих якостей відповідно до зовнішніх соціальних вимог, умов професійної діяльності та власної програми розвитку.

Не існує меж професійного саморозвитку, оскільки цей процес динамічний, діалектичний і зумовлений новими цілями й вимогами, які з'являються відповідно до змін стандартів професійної діяльності, ідеальних уявлень про сенс, зміст, форми і методи професійної діяльності.

У психолого-педагогічній літературі виділяють два напрями саморозвитку особистості – самовиховання (виховання волі, якостей, рис характеру, певної поведінки) та самоосвіта (розумове виховання, інтелектуальне зростання, накопичення знань). Самоосвітня діяльність майбутнього соціального працівника передбачає не лише накопичення нової інформації, а й системне осмислення цієї інформації, її інтеграцію з наявними знаннями. Потреби в самоосвіті у кожного свої, специфічні, оскільки на них впливають різні фактори, а саме: особистість викладача, його інтереси, наукова і педагогічна підготовка, загальноосвітній і культурний рівень; власна педагогічна робота і її результати, оцінка його роботи іншими суб'єктами навчального процесу.

Система професійного саморозвитку соціальних працівників в умовах неперервної освіти являє собою багатовимірний феномен. Вона постає у якості взаємообумовленої єдності та наступності функціонування структурних й системотворчих компонентів. Саме ці компоненти виступають важливою умовою формування, майбутнього фахівця-професіонала [26, с. 51].

Висновки і перспективи подальших розвідок на пряму. Отже, враховуючи специфіку професійної діяльності майбутніх соціальних працівників, слід зазначити, що професійний саморозвиток майбутнього фахівця тісно пов'язаний із розвитком особистих здібностей до реалізації соціально-педагогічної діяльності. Адже, як зазначає Н. Троценко основна мета професійної діяльності соціального працівника ґрунтується на реалізації цілей соціально-педагогічної роботи це – піклування про добробут, розкриття можливостей і здібностей особистості, сім'ї, суспільства до нормального соціального функціонування [27].

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бистрюкова А. Н. Формування готовності до професійного саморозвитку майбутніх учителів початкових класів засобами проєктивної технології : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / А. Н. Бистрюкова. – Ялта, 2009. – 20 с.
2. Братанич О. Г. Педагогічні умови диференційованого навчання учнів загальноосвітньої школи: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.09 / Братанич Ольга Григорівна. – Кривий Ріг, 2001. – С. 124–128
3. Вайнола Р. Х. Педагогічні засади особистісного розвитку майбутнього соціального педагога в процесі професійної підготовки : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04 / Вайнола Ренате Хейкіівна. – К., 2009. – С. 16–19
4. Выготский Л.С. Педагогическая психология. – М.: Педагогика, 1991.
5. Высоцкий С. В. Структура психолого-педагогических условий формирования поисково-творческой направленности личности в процессе обучения / С. В. Высоцкий // Наук. вісник Південноукраїнського держ. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського. – Одеса, 1999. – Вип. 8-9. – С. 90–94.
6. Державна національна програма «Освіта (Україна XXI століття)» <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF1996.p.zi.zmiana>
7. Ерошина Н. А. Дидактические условия управления самостоятельной учебной деятельностью курсантов педагогических вузов: автореф. дис. на соиск. степ. канд. пед. наук: 13.00.01 / Н. А. Ерошина. – Липецк, 2001. – 22 с.
8. Житник Н. В. Організаційно-педагогічні умови підготовки бакалаврів економіки у коледжі II рівня акредитації: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Житник Ніна Василівна. – Кривий Ріг, 2002. – 233 с.
9. Закон України «Про охорону дитинства» <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2402-14> 2001 зі змінами Дата звернення 25.05.2018
10. Закон України «Про соціальні послуги» <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/966-15> 2003 зі змінами Дата звернення 25.05.2018
11. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2998-12> 1993 зі змінами Дата звернення 25.05.2018
12. Закони України «Про вищу освіту» <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> 2014 р. зі змінами Дата звернення 25.05.2018
13. Закони України «Про освіту» <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> 2017 р. Дата звернення 25.05.2018
14. Ігнацевич І. І. Професійний саморозвиток як чинник формування професійної культури педагога [Електронний ресурс] / І. І. Ігнацевич. – Режим доступу: <http://intkonf.org>. Дата звернення 25.05.2018
15. Калашник Н. С. Самоосвіта державних службовців як об'єкт державного управління /

- Н. С. Калашник <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2010-1/doc/3/04.pdf> дата звернення 30.03.2018
16. Манько В. М. Дидактичні умови формування у курсантів професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін / В. М. Манько // Соціалізація особистості: зб. наук. пр. нац. пед. ун-ту ім. М. Драгоманова. – К.: Логос, 2000. – Вип. 2. – С. 153–161.
17. Національна доктрина розвитку освіти України <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> 2002 р.
18. Новий тлумачний словник української мови: у 3 т. / В. Яременко, О. Сліпушко. – К.: Аконт, 2007. – Т. 3. – 910 с.
19. Островська Н. О. Професійна майстерність спеціаліста соціальної роботи / Н. О. Островська // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2012. – № 1. – С. 236.
20. Поліщук В. А. Теорія і методика професійної підготовки соціальних педагогів в умовах неперервної освіти: автореф. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / В. А. Поліщук. – Тернопіль, 2006. – 44 с.
21. Полонский В. М. Словарь по образованию и педагогике / В. М. Полонский. – М.: Высш. шк., 2004. – 512 с.
22. Концепція розвитку педагогічної освіти України до 2029 року
23. Сидоров В. М. Вступ до соціальної роботи. Ч.1: Анотація категоріального апарату / В. М. Сидоров. – Донецьк, 1997. – 245 с.
24. Стасюк В. Д. Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх економістів у комплексі «школа-вищий заклад освіти»: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Стасюк Варвара Дмитрівна. – Одеса, 2003. – 280 с.
25. Стрільєвич Т. М. Формування здатності до професійного саморозвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва: автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Т. М. Стрільєвич. – Черкаси, 2009. – 20 с.
26. Тимошенко Н. Є. Вступ до спеціальності: соціальна робота. Модуль 2: навч. посіб. / Тимошенко Н. Є. – К.: Київ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2014. – 264 с.
27. Троценко Н. Є. Професійне самовдосконалення соціальних працівників у ресурсних центрах: дис... канд. пед. наук: 13.00.05 / Троценко Наталія Євгенівна. – Луганськ, 2011. – 243 с.
28. Философский энциклопедический словарь / [сост. Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов]. – М.: Сов. энцикл., 1983. – 840 с.

REFERENCES

1. Bystryukova, A. N. (2009). *Formuvannya hotovnosti do profesiynoho samorozvytku maybutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv zasobamy proektyvnoyi tekhnolohiyi*. [The formation of preparedness for

professional self-development of future teachers of elementary classes by means of projective technology]. Yalta.

2. Bratanych, O. H. (2001). *Pedahohichni umovy dyferentsiyovanoho navchannya uchniv zahal'noosvitn'oyi shkol*. [Pedagogical conditions of differentiated education of students of a secondary schools]. Kryvyi Rih.

3. Vaynola, R. KH. (2009). *Pedahohichni zasady osobystisnoho rozvytku maybutn'oho sotsial'noho pedahoha v protsesi profesynoyi pidhotovky*. [Pedagogical bases of personal development of the future social pedagogue in the process of professional training]. Kyiv.

4. Vygotskiy, L. S. (1991). *Pedagogicheskaya psikhologiya*. [Pedagogical psychology]. Moscow.

5. Vysotskiy, S. V. (1999). *Struktura psikhologo-pedagogicheskikh usloviy formirovaniya poiskovotvorcheskoy napravlenosti lichnosti v protsesse obucheniya*. [The structure of the psychological and pedagogical conditions of the formation of the search and creative orientation of the individual in the learning process]. Odesa.

6. *Derzhavna natsional'na prohrama «Osvita» (Ukrayina XXI stolittya)*. [The state national program «Education» (Ukraine XXI century)]. 1996, URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF>

7. Yeroshina, N. A. (2001). *Didakticheskiye usloviya upravleniya samostoyatel'noy uchebnoy deyatel'nost'yu kursantov pedagogicheskikh vuzov*. [Didactic conditions for managing independent educational activities of cadets of pedagogical universities]. Lipetsk.

8. Zhytnyk, N. V. (2002). *Orhanizatsiyno-pedahohichni umovy pidhotovky bakalavriv ekonomiky u koledzhi II rivnya akredytatsiyi*. [Organizational-pedagogical conditions of preparation of bachelors of economics in college of II level of accreditation]. Kryvyi Rih.

9. *Zakon Ukrainy «Pro okhoronu dytynstva»*. [The Law of Ukraine «On the Protection of Childhood»]. 2001, URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>

10. *Zakon Ukrainy «Pro sotsial'ni posluhy»*. [Law of Ukraine «On Social Services»]. 2003, URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/966-15>

11. *Zakon Ukrainy «Pro spryannya sotsial'nomu stanovlennyu ta rozvytku molodi v Ukraini»*. [The Law of Ukraine «On the Promotion of the Social Formation and Development of Youth in Ukraine»]. 1993, URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>

12. *Zakony Ukrainy «Pro vyshchu osvitu»*. [Laws of Ukraine «On Higher Education»]. 2014, URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

13. *Zakony Ukrainy «Pro osvitu»*. [Laws of Ukraine «On Education»]. 2017, URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

14. Ihnatsevych, I. I. *Profesynnyy samorozvytok yak chynnyk formuvannya profesynoyi kul'tury pedahoha* [Elektronnyy resurs]. [Professional self-development as a factor in the formation of a teacher's

professional culture [Electronic resource]]. URL: <http://intkonf.org>.

15. Kalashnyk, N. S. *Samoosvita derzhavnykh sluzhbovisiv yak ob'yekt derzhavnoho upravlinnya*. [Self-education of civil servants as an object of state administration]. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2010-1/doc/3/04.pdf>

16. Man'ko, V. M. (2000). *Dydaktychni umovy formuvannya u kursantiv profesyno-piznaval'noho interesu do spetsial'nykh dystsyplyn*. [Didactic conditions of formation of cadets of vocational and cognitive interest in special disciplines] Kyiv.

17. *Natsional'na doktryna rozvytku osvity Ukrainy*. [National Doctrine for the Development of Ukrainian Education]. 2002, URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>

18. *Novyy tlumachnyy slovnyk ukrayins'koyi movy : u 3 t. (2007)*. [New Explanatory Dictionary of the Ukrainian Language: 3 t.]. Kyiv: Akonit, T. 3, P.868

19. Ostrovs'ka, N. O. (2012). *Profesiyina maysternist' spetsialista sotsial'noyi roboty* [Professional skills of social work specialist]. Lugansk.

20. Polishchuk, V. A. (2006). *Teoriya i metodyka profesynoyi pidhotovky sotsial'nykh pedahohiv v umovakh neperervnoyi osvity*. [Theory and methodology of vocational training of social pedagogues in conditions of continuous education]. Ternopil'.

21. Polonskiy, V. M. (2004). *Slovar' po obrazovanyu y pedahohyke*. [Dictionary on education and pedagogy]. Moscow.

22. *Kontseptsiya rozvytku pedahohichnoyi osvity Ukrainy do 2029 roku*. [DRAFT Concept of development of Ukrainian pedagogical education till 2029].

23. Sydorov, V. M. (1997). *Vstup do sotsial'noyi roboty. CH.I: Anotatsiya katehorial'noho aparatu*. [Introduction to social work. Ch.I: Annotation of categorical apparatus]. Donetsk.

24. Stasyuk, V. D. (2003). *Pedahohichni umovy profesynoyi pidhotovky maybutnikh ekonomistiv u kompleksi «shkola-vyshchyy zaklad osvity»*. [Pedagogical conditions of professional training of future economists in the complex «school-higher education institution»]. Odesa.

25. Strit'yevych, T. M. (2009). *Formuvannya zdatnosti do profesynoho samorozvytku maybutnikh uchyteliv obrazotvotvorchoho mystetstva*. [Formulant zdnostni to professional self-development Maybutnih uchiteliv obrazotvotvotchevogo myststva]. Cherkasy.

26. Tymoshenko, N. YE. (2014). *Vstup do spetsial'nosti: sotsial'na robota. Modul' 2*. [Introduction to the specialty: social work. Module 2]. Kyiv.

27. Trotsenko, N. YE. (2011). *Profesiyne samovdoskonalennya sotsial'nykh pratsivnykiv u resursnykh tsentrakh*. [Professional self-improvement of social workers in resource centers]. Luhans'k.

28. *Filosofskiy entsiklopedicheskyy slovar' (1983)*. [sost. L. F. Il'ichev, P. N. Fedoseyev, S. M. Kovalev, V. G. Panov]. [Philosophical encyclopedic dictionary / [comp. L. F. Il'ichev,

P. N. Fedoseev, S. M. Kovalev, V. G. Panov]].
Moscow.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ТАРАН Альона Михайлівна – аспірант факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Наукові інтереси: соціальна політика, молодіжна робота, соціальна робота, інклюзивна освіта, тренінгові технології.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

TARAN Aliona Mikhailivna – Post-Graduate Student of the Faculty of Social and Psychological Education of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

Circle of scientific interests: social policy, youth work, social work, inclusive education, training technologies.

*Рецензент – д. п. н. професор Радул О. С.
Стаття надійшла до редакції 23. 09. 2018 р.*

УДК 678. 56

ЧИРКІНА Світлана Володимирівна – викладач фортепіано Канівського коледжу культури і мистецтв
e-mail: pednauk@ukr.net

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТІСНОЇ МОДЕЛІ СУЧАСНОГО НАВЧАЛЬНОГО ВОКАЛЬНО-ХОРОВОГО КОЛЕКТИВУ ЯК ЗАСІБ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. У сучасному суспільстві, схильному до частих реформ, криз, як економічних, так і політичних, на перший план виходять проблеми духовно-морального виховання учнівської молоді. До них відносяться: падіння загального рівня культури, руйнування традиційних норм і цінностей, відчуження від національних коренів, яке полягає у втраті моральних орієнтирів, збереження поваги до рідної мови, до культури і культурних цінностей, до пам'яті предків і кожній сторінці історії рідної країни. Суспільство лише тоді здатне ставити і вирішувати масштабні національні завдання, коли у нього є загальна система моральних орієнтирів. На жаль, втрата загальнолюдських цінностей, крах надій на майбутнє визначають духовну ситуацію в сучасному суспільстві. На нашу думку, побудова компетентісної моделі роботи з навчальними хоровими колективами дозволить розвинути морально-етичні якості студентської молоді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема, що стосується вокально-хорового співу присвячено багато досліджень вітчизняних науковців, серед яких слід згадати у першу чергу І. Бермес, І. Зеленецьку, К. Кабріль, С. Федюру та інших. З переліку навчально-методичних посібників, які стосуються вокально-хорової роботи, виділяються праці І. Зеленецької. Особливістю даних посібників є їхня спрямованість на розширення репертуару, окреслення його визначальної ролі в розвитку та духовному збагаченні дітей та молоді.

Однак багато дослідників відзначають, що в сучасній соціально-культурній ситуації істотно знизився виховно-педагогічний потенціал закладів культури, засобів масової інформації, літератури і мистецтва.

Значною мірою до цього призвів зазначений в останні десятиліття активний процес розвитку засобів масової інформації та сучасних комп'ютерних технологій, що спричинило за собою значне розширення і перетворення інформаційного теле- радіо- та Інтернет простору, які являються фактором найсильнішого впливу на світогляд і формування духовності та моральності молодих людей.

Метою статті є побудова компетентісної моделі роботи з навчальним вокально-хоровим колективом як фактору духовно-морального виховання і професійного становлення студентської молоді.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як зазначає Н. Ашиток, обґрунтування компетентісного підходу перебуває ще на стадії розробки. Невизначеним залишається саме поняття «компетенція», що зумовлено багатоманітністю аспектів її розуміння: загальнонавчальним, психологічним, педагогічним.

В ході роботи програми TUNING, в якій взяли участь понад 100 університетів з 16 країн, які підписали Болонську декларацію, було виділено кілька груп компетенцій:

І. загальні компетенції:

1) інструментальні компетенції, які включають когнітивні здібності, здатність